

TRADITIO CATHOLICA.

SÆCULUM V, ANNUS 403.

ΤΟΥ ΕΝ ΑΓΙΟΙΣ ΠΑΤΡΟΣ ΗΜΩΝ

ΕΠΙΦΑΝΙΟΥ

ΕΠΙΣΚΟΠΟΥ ΚΩΝΣΤΑΝΤΕΙΑΣ ΤΗΣ ΚΥΠΡΟΥ

ΤΑ ΣΩΖΟΜΕΝΑ ΠΑΝΤΑ.

S. P. N. EPIPHANII

CONSTANTIÆ IN CYPRO EPISCOPI

OPERA QUÆ REPERIRI POTUERUNT OMNIA.

DIONYSIUS PETAVIUS AURELIANENSIS

SOCIETATIS JESU THEOLOGUS,

EX VETERIBUS LIBRIS RECENSUIT, LATINE VERTIT ET ANIMADVERSIONIBUS ILLUSTRAVIT.

ACCEDUNT

NONNI PANOPOLITANI SCRIPTA QUÆ EXISTANT.

ACCURANTE ET DENUO RECOGNOSCENTE J.-P. MIGNE,

Bibliothecæ Cleri universæ,

SIVE

CURSUUM COMPLETORUM IN SINGULOS SCIENTIÆ ECCLESIASTICÆ RAMOS EDITORE.

PATROLOGIÆ GRAECAE TOMUS 43

TURNHOLTI (BELGIUM)

TYPOGRAPHI BREPOL'S EDITORES PONTIFICII

TRADITIO CATHOLICA.

SÆCULUM V. ANNUS 403.

ELENCHUS

AUCTORUM ET OPERUM QUI IN HOC TOMO XLIII CONTINENTUR.

Quæ stethula prænotantur, ea nunc primum inter S. Epiphani scripta comparent.

S. EPIPHANIUS CONSTANTIENSIS IN CYPRO EPISCOPUS.

Dionysius Petavius Lectori.

SCRIPTA GENUINA.

Ancoratus, ex editione card. Thomasii in Institut. theol.	11
De Mensuris et Ponderibus.	237
De duodecim gemmis quæ erant in veste Aaronis.	293
* Libri de xii gemmis versio antiqua, ex editione Franc. Foggini.	305
* Fragmentum de adamante gemma summi Hebræorum Pontificis, ex Tischendorffii Anecdotis.	371
* De LXX Interpretibus, ex Montfauconii Proleg. ad Hexapla Origenis.	373
Epistola ad Joannem Hierosolymitanum D. Hieronymo interprete.	379
Epistola ad Hieronymum.	391

DUBIA AUT SPURIA.

De Vitis Prophetarum eorumque obitu ac sepultura.	393
* Ejusdem libri textus alter ex Anecdotis Tischendorffii.	415
Homiliæ septem.	427
Tractatus de numerorum mysteriis.	507
Physiologus.	517
* De S. Epiphani Liturgia Præsanctificatorum (Liturgia ipsa, hic fortuito omissa, invenitur ad calcem voluminis).	533
* Precatio et Exorcismus ad immundum spiritum ejiciendum, ex Yriarte Catal. Gr. Matrit.	537
Appendix Dissertationum.	639
Index in Epiphani scripta genuina.	657

NONNUS PANOPOLITANUS.

Notitia ex Fabricio.	665
Ex Præfatione comitis a Marcello Gallice adornata.	679
Paraphrasis in Evangelium secundum Joannem, ex Danielis Heinsii Aristarcho sacro.	749
Danielis Heinsii ad Nonni Paraphrasin Exercitationes.	941
Dionysiacorum Argumenta cum fragmentis nonnullis.	1227
Collectio et interpretatio historiarum quarum meminit S. Gregorius Nazianzenus.	1283

IN TOMUM 43

PATROLOGIÆ GRÆCÆ

AD EDITIONEM OPERUM

SANCTI EPIPHANII SALAMINÆ

NECNON

NONNI PANOPOLITANI

ADNOTATIONES

(Introd. gen. vide tom. 41)

I. Epiphanius

Quæ hauriuntur ex editione Petavii necnon aliis fontibus sequenti tabella exponuntur:

(N.B. 1. Astericis notantur opera dubia vel spuria; 2. Versiones latinae, nisi aliter notatur, Petavii præsumuntur.)

(Uncis inclusa, in ed. Petavii etiam reperiuntur).

ORDO OPERUM IN P.G. 43	PETAVIUS t. II	ALII FONTES
9-10	Ad Lectorem	
11-236	[Ancoratus] —————→	Ancoratus (Ex Tommasi-Vezzozi) (1)
237-292	De Mensuris et Ponderibus (2)	
293-304	De duodecim Gemmis (breviter) * (3)	
305-370	—————→	De duodecim Gemmis (fusus) antiqua versio latina (Ex Foggini) (4)
	—————→	Fragmenta de Adamante Gemma (Ex Tischendorf) (5)
	—————→	De LXX Interpretibus (Ex Montfaucon) * (6)
	[Epist. ad Joann. Hierosol.] —————→	Epistola ad Joannem Hierosolymitanum (Ex Vallarsi) (7)
	—————→	Epistola ad Hieronymum (Ex Vallarsi) (8)
	De Prophetis * (9)	
	—————→	De Vitis Prophetarum (Ex Tischendorf) * (10)
427-506	Homiliae septem * (11)	
507-516	De Numerorum Mysteriis * (12)	
517-532	Physiologus (sine notis Petavii) * (13)	
533-537	—————→	De S. Epiphani Liturgia præsanctificatorum (Ex Maii et Goar) * (14)

33 1172
Julk. 195, 70

(87) πρ. μικρά.

(89) γρ. τοῦ Σωτῆρος.

445

(90) ἡ. γέμοντα τὸν θησαυρόν.
 (91) ἡ. κρυπτόμενος.
 (92) ἡ. μυστήρια, εἰ ἀπόκρυφα.
 (93) ἡ. υπερέβα) λς.
 (94) ἡ. κοιμήτορες.

(95) pp. $\mu\iota\chi\rho\delta\nu$ $\nu\iota\alpha$, $\kappa\alpha\iota$ $\epsilon\lambda\epsilon\gamma\epsilon\pi\tau\iota$
(96) pp. $\text{Na}\zeta\epsilon\pi\alpha\lambda\omicron\upsilon$.
(97) pp. $\xi\lambda\epsilon\upsilon\gamma$.
(98) pp. $\xi\lambda\epsilon\upsilon\gamma$.

(98) $\eta\eta$ $\frac{1}{2}\epsilon\eta\eta\epsilon$.

427
inquam hospitem in hospitio sine domo propria,
in præsepi collocatum. Da mihi hunc peregrinum,
qui ex eodem præsopi, ut peregrinus, propter He-
rodem fugæ se dedit. Da mihi hunc peregrinum,
qui ab ipsis incunabulis in Ægyptio hospitio usu-
est, non habentem civitatem, non vicum, non do-
mum, non mansionem, non cognatum; in extra-
nea vero regione est hic peregrinus. Da mihi,
o præsens, hunc in ligno nudum, ut cooperiam,
qui mea naturæ cooperuit nuditatem. Da mihi hunc
mortuum juxta et Deum, ut eum contegam, qui
meas iniquitates contextit. Da mihi, o præsens, ut
sepeliā mortuum, qui in Jordane meum pecca-
tum sepelivit. Pro mortuo obsecro, qui ab omni-
bus injuria affectus, qui ab amico venditus, a di-
scipulo proditus, a fratribus insectatione vexatus,
a servo alapis percussus est; pro mortuo oro, qui
est ab iis condemnatus, qui sunt ab eo ex servitute
liberati; qui est ab iis, quos ipse sanavit, vulne-
ratus: qui est a discipulis desertus, ipsaque ma-
tre privatus; pro mortuo, o præsens, supplico, qui
est in ligno suspensus, domo carens. Non enim
adest huic, non pater in terra, non amicus, non
discipulus, non cognati, non vespillo; verum ipse unus
unici Dei unigenitus, in mundo Deus, et non alius.

Hæc Joseph ad Pilatum cum esset locutus, jussit Pilatus ut daretur ipsi sanctissimum corpus Jesu. Et cum venisset in locum Golgotha, deposuit Deum in carne ex ligno, et ponit in terram : Deum in carne nudum, et hominem non simplicem ; et aspicitur positus infra, qui omnes traxit ad supera ; et paululum caret vitali aura, omnium vita et spiritus ; et aspicitur visu orbatus, qui creavit multis oculis prædita ; et jacet supinus, omnium resurrectio ; et emoritur carne Deus, qui mortuos suscitavit ; et silet paulisper verbi Dei tonitruus ; et tollitur manibus, qui terram continet pugno. Numnam igitur, numnam, o Joseph, qui petieras, et accepisti, scis quem acceperis ? numnam ad crucem accedens, et deponens Jesum scisti quem portares ? Si vere scis quem tenes, nunc factus es dives. Quomodo vero tandem divini corporis hoc maxime tremendum Jesu peragis funus ? Laudabile tuum studium ; sed laudabiliores animi tui mores. An enim, annon horres, quem cherubim horrent, in manibus gestans ? aut sane quanto cum timore divinæ illius carnis denudas linteum ? Quam vero religiose oculum deprimebas ! Nonne intuens horres, cum naturam carnis Dei, qui est supra naturam, delegis ? An enim, dic mihi, o Joseph, an ad orientem versus sepelis mortuum, orientis convenit, Jesu claudis oculos, qui immaculato digito cæci aperuit oculum ? num vero et os ei concludis, qui muto os aperuit ? num vero et manus obvolvisti ejus, qui extendit arefactas manus ? num

(99) ἡ. χάρις εἰς τὴν μητέρα ἔχοντα.
(1) ἡ. εὐχέλων ἐσθλῶν.
(2) ἡ. ἡ.

(1) ἡ. οὐκ ἔστιν ἐν αὐτοῖς.
(2) ἡ. ὅτι οὐκ ἔστιν ἐν αὐτοῖς.

α) π. στον οὐ γυμνόν.

ἅ τον ὡς ξένον ἐπὶ ξένης οἰκοῦν, ἐπὶ φάντης πενήντα.
 Δός μοι τοῦτον τὸν ξένον, τὸν ἐξ αὐτῆς τῆς φάντης.
 ὡς ξένον ἐξ Ἡρώδου φυγόντα. Δός μοι τοῦτον τὸν
 ξένον, τὸν ἐξ αὐτῶν τῶν σπαργάνων ἐν λιγύπτῳ
 ξενωθέντα, οὐ πόλιν ἔχοντα, οὐ κώμην, οὐκ οἶκον, οὐ
 μὴν, οὐ συγγενῆ· ἐπ' ἀλλοδαπῆς δὲ χώρας τυγχά-
 νει οὗτος ὁ ξένος (99). Δός μοι, ὦ ἡγεμῶν, τοῦτον τὸν
 ἐπὶ ξύλου γυμνόν· σκεπάσω τὸν τῆς ἐμῆς φύσεως
 σκεπάσαντα γύμνωσιν. Δός μοι τοῦτον τὸν νεκρὸν
 ὁμοῦ καὶ θεόν· σκεπάσω τὸν τὰς ἐμὰς ἀνομίας καλύ-
 ψαντα. Δός μοι, ὦ ἡγεμῶν, νεκρὸν, τὸν ἐπὶ Ἰορδάνου
 τὴν ἐμὴν ἁμαρτίαν ἐνθάψαντα. Ὑπὲρ νεκρῶν
 παρακαλῶ ὑπὸ πάντων ἀδικηθέντος, ὑπὸ φίλου πρα-
 χθέντος, ὑπὸ μαθητοῦ προδοθέντος, ὑπὸ ἀδελφῶν διω-
 χθέντος, καὶ ὑπὸ δούλου (1) ραπισθέντος. Ὑπὲρ νε-
 κροῦ πρεσβεύω, τοῦ ὑπὸ τῶν ὑπ' αὐτοῦ ἐκ δουλείας
 ἐλευθερωθέντων καταχρεωθέντος, τοῦ ὑπ' αὐτοῦ ἐξ
 ποτισθέντος, τοῦ ὑπὸ τῶν ἰαθέντων ὑπ' αὐτοῦ τραυ-
 ματισθέντος, τοῦ ὑπὸ τῶν μαθητῶν καταλειφθέντος,
 καὶ αὐτῆς τῆς μητρὸς ἀποστερηθέντος. Ὑπὲρ νε-
 κροῦ, ὦ ἡγεμῶν, δισσωπῶ, τοῦ ἐπὶ ξύλῳ κρεμα-
 νου οἰκοῦ. Οὐ γὰρ πάρεστι τούτῳ οὐ πατὴρ ἐπὶ γῆς,
 οὐ φίλος, οὐ μαθητῆς, οὐ συγγενῆς, οὐκ ἐνταφι-
 στής· ἀλλ' αὐτὸς μόνος τοῦ μόνου μονογενῆς, ἐν κή-
 σμῳ θεοῦ, καὶ ἄλλος οὐδεὶς.

Τούτων οὕτως ὑπὸ Ἰωσήφ πρὸς Πιλάτον εἰρημι-
νων, ἐκέλευσεν ὁ Πιλάτος δοθῆναι αὐτῷ τὸ πανήγυ-
σμα τοῦ Ἰησοῦ. Καί ἐλθὼν ἐπὶ τὸν Γολγοθὰ τόπον,
καθεῖλε Θεὸν ἐν σαρκὶ ἀπὸ τοῦ ξύλου, καὶ τίθησιν ἐπὶ
γῆν· Θεὸν ἐν σαρκὶ γυμνόν (2), καὶ ἀνθρώπον οὐ ψάλλον.
C Καὶ ὄραται κείμενος κάτω, ὁ πάντας ἐκλύσας ἄνω· καὶ
γίνεται πρὸς βραχὺ ἄπνους, ἡ πάντων ζωὴ καὶ πνοή·
καὶ ὄραται ἀόμματος, ὁ κρίνας τὰ πολυέμματα· καὶ
κεῖται ὑπτίως, ἡ πάντων ἀνάστασις· καὶ νεκροῦται
σαρκὶ Θεός, ὁ τοὺς νεκροὺς ἀνιστῶν· καὶ σιγᾷ (δ)
πρὸς βραχὺ ἡ τοῦ Θεοῦ λόγου βροντή· καὶ αἶρεται
πιλάμαις, ὁ τὴν γῆν κατέχων δρακί. Ἄρα γάρ, ἄρα,
ὧ Ἰωσήφ, αἰτήσας καὶ λαβὼν, οἶδας ἐν ἐπιληψίᾳ; ἄρα
προσελθὼν τῷ σταυρῷ, καθελὼν Ἰησοῦν, οἶδας τίνα
ἐθάστασας; Εἰ θνητός οἶδας ἐν κρατεί, νῦν γέγονας
πλούσιος. Πῶς δὲ ἄρα καὶ τὴν θεόσωμον ταύτην καὶ
φρικώδεστάτην Ἰησοῦ ἐπιτελεῖς; κηδεῖαν; Ἐπαινέτις
σου ὁ πόθος· ἀλλ' ἐπαινετώτερος ὁ τῆς ψυχῆς σου
τρόπος. Ἄρα γάρ, ἄρα οὐ φρίττεις, ἐν τῇ χειροθυμίᾳ;
D φρίττουσιν, ἐπὶ χειρῶν βαστάζων; ἢ ποίῃ φόβῳ πάν-
τως τῆς θείας ἐκείνης σαρκὸς ἀπογυμνοῖς τὸ λένειν;
πῶς δὲ δὴ εὐλαβῶς (4) τὸ ἔμμα κατέστειλες;
φρίττεις ἐνατενίζων, ἀνακαλύπτων φύσιν σαρκὸς
Θεοῦ, τοῦ ὑπὲρ φύσιν; Ἄρα γάρ, ἄρα, εἰπέ μοι, ὦ
Ἰωσήφ, καὶ πρὸς ἀνατολὰς καταβάπτεις νεκρὸν, τὴν
ἀνατολήν τῶν ἀνατολῶν; ἄρα δὲ καὶ τοῖς σοῖς δακτυ-
λοις νεκροπρεπῶς Ἰησοῦ κατακλείεις τὰ ἔμματα (δ)
τοῦ τῷ ἀχράντῳ δακτύλῳ τοῦ τυφλοῦ ἀνοίξαντος
τοῦ τῷ ἀχράντῳ δακτύλῳ τοῦ τυφλοῦ ἀνοίξαντος
στόμα; ἄρα δὲ καὶ τὸ στόμα περικλείεις τοῦ τῷ με-
γάλου ἀνοίξαντος στόμα; ἄρα δὲ καὶ χεῖρας περιτε-
λάου ἀνοίξαντος χεῖρας; ἄρα δὲ καὶ χεῖρας περιτε-
λάου ἀνοίξαντος χεῖρας; ἄρα δὲ καὶ χεῖρας περιτε-

(3) γρ. ἐν σαρκί.

(5) γρ. τὸ δῆμα; ἄρα τοῦ.

(5) γρ. τὸ δμμα; ἄρα τοῦ.

449
τοὺς πόδας νεκροπρεπῶς καταθεσμεῖς τοῦ τοῦ βαδίζειν
δόντος τοὺς ἀκινήτους ποσίν; ἄρα καὶ ἐπὶ κλίνης αἰ-
ρεῖς τὴν τῇ παραλύτῳ κελεύσαντα: Ἄρον σοὶ τὸ
κράβατον, καὶ περιπάτει; ἄρα δὲ καὶ μύρα κονίς
τῇ οὐρανῷ μύρῳ τὰ ἑαυτοῦ (6) κενύσαντι, καὶ κό-
σμον ἀγιάσαντι; ἄρα καὶ τὴν θεόδομον ἔτι αἱμορροού-
σαν ἐκείνην Ἰησοῦ ἐκμάζει τοιμὰς πλεονῶν, τοῦ τὴν
αἱμορροούσαν λασαμένου Θεοῦ; ἄρα δὲ καὶ ὕδατι κατα-
πλύνεις σῶμα Θεοῦ, τοῦ πάντας ἐκπλύναντος, καὶ τὴν
κάθαρσιν δόντος; Ποίᾳ δὲ ἄρα καὶ λαμπάδας ὑπ-
ανάψεις τῇ φωτὶ τῇ ἀληθινῇ (7), τῇ φωτίσαντι πάντα
ἄνθρωπον; ποίᾳ δὲ καὶ ἥσεις ἐπιταφίους ἰσθὰς τῇ
ἀσιγητῇ αἰνουμένῃ ὑπὸ πάσης οὐρανίου στρατιᾶς;
ἄρα δὲ καὶ δακρυρροεῖς ὡς νεκρὸν τὸν δακρύσαντα,
καὶ νεκρὸν τετραήμερον τὸν Λάζαρον ἀναστήσαντα;
ἄρα δὲ καὶ θρήνους ποιεῖς τῇ τὴν χαρὰν πᾶσι διδόντι,
καὶ τὴν λύπην τῆς Εὐας διαλύσαντι;

Ὅμως μακαρίζω σου τὰς χεῖρας, ὦ Ἰωσήφ, ὑπο-
γῆσας, καὶ ψηλαφησάσας ἐπὶ αἰμαρῶρούσας τὰς
θεοώμους Ἰησοῦ χεῖρας καὶ πόδας· μακαρίζω σου
τὰς χεῖρας προσεγγισάσας ἐπὶ τοῦ Θεοῦ αἰμαρῶρούσῃ
πλευρᾷ, πρὸ θωρᾶ τοῦ πιστοῦ ἀπίστου καὶ ἐπαινου-
μένου περιέρχου· μακαρίζω σου τὸ στόμα ἐμπλη-
ρὸν ἀπλήστως καὶ ἐνωθὲν (8-9) πρὸς Ἰησοῦ τὸ στόμα,
καὶ Πνεύματος ἁγίου ἐκείθεν πληρωθὲν· μακαρίζω
σου τοὺς ὀφθαλμοὺς προστεθέντας τοῖς τοῦ Ἰησοῦ
λεβηλμοῖς, καὶ τὸ φῶς τὸ ἀληθινὸν ἐκείθεν μεταλα-
βόντας· μακαρίζω σου τὸ πρόσωπον προσπελάσαν
πρὸς τὸ τοῦ Θεοῦ πρόσωπον· μακαρίζω σου τοὺς
ὄμους βαστάσαντας τὸν πάντα (10) βαστάζοντα·
μακαρίζω σου τὴν κεφαλὴν [ἐν] ἧ ἡ προσήγγισεν Ἰη-
σοῦς πάντων κεφαλῇ (11)· μακαρίζω σου τὰς χεῖρας,
ἐν αἷς ἐβάστασας τὸν βαστάζοντα πάντα· μακαρίζω
Ἰωσήφ καὶ Νικόδημον. Γεγόνασι γὰρ πρὸ τῶν χερου-
βιμ (12) Θεὸν ἐν ἑαυτοῖς ὑψώσαντες καὶ φέροντες·
γεγόνασι πρὸ τῶν ἐξαπτερυγίων Θεοῦ ὑπουργοί, οὐ
πτέρυξιν, ἀλλὰ σινδόσι τὸν Κύριον καλύψαντες, καὶ
τιμῆσαντες. Ὅν τὰ χερουβιμ τρέμουνσι, τοῦτον ἐπὶ
τῶν ὤμων Ἰωσήφ καὶ Νικόδημος· φέρουνσι, καὶ πᾶ-
σαι (13) αἱ τῶν ἀσωμάτων τάξεις ἐξίστανται. Ἦλθε
γὰρ Ἰωσήφ καὶ Νικόδημος· οὐκοῦν συνέδραμε πᾶς
καὶ τὸν ἀγγέλων θεόδημος· καὶ προφθάνει χερου-
βιμ, καὶ συντρέχει σεραφίμ, καὶ συμβαστάζουσι θρό-
νοι, καὶ καλύπτουσι τὰ ἐξαπτερυγα, καὶ φρίττουσι
τὰ πολυόμματα, ὀρῶντα ἐν σαρκὶ Ἰησοῦν ἀόμματος,
καὶ συγκαλύπτουσι θυνάμεις, καὶ ῥδουσιν αἱ ἀρχαί,
καὶ φρίττουσιν αἱ τάξεις, καὶ ἐξίστανται πᾶσαι αἱ
στρατιαὶ τῶν μεταρσίων ταγμάτων, καὶ θαυμοζόμεναι
πρὸς ἑαυτὰς διαποροῦσι, καὶ λέγουσι· Τίς οὗτος ὁ
φανερός λόγος, καὶ φόβος, καὶ τρόμος, καὶ τρόπος;
εἰ τοῦτο τὸ μέγα, καὶ παράδοξον, καὶ ἀκατάληπτον
θέλημα; Ὁ ἄνθρωπος ἡμῖν τοῖς ἀσωμάτοις ὡς Θεὸς γυμνός,
ἀθεώρητος, κάτω βροτοῖς γυμνὸς εὐθεώρητος.

¹ Joan. v, 8.

(6) γρ. τοῦ ἐαυτοῦ. F. ἐαυτό.
(7) γρ. ἀπὸ τοῦ ἐαυτοῦ.

(89) ἡρ. ἐμπροσθεν

(10) γρ. πάντα.

A et pedes, ut mortuus convenit, vincula ejus, qui dedit
 immotis pedibus, ut ingredereretur? num et in le-
 ctum tollis eum, qui paralytico jussit: *Tolle graba-
 tum tuum, et ambula*? num vero et unguenta in
 caeleste unguentum effundis, quod seipsum effudit,
 et mundum sanctinoniam replevit? num et divini
 corporis adhuc sanguine fluens illud Jese abster-
 gere aures letus, qui profusio sanguinis laboran-
 tem sanavit Deus? num vero et aquis abluit cor-
 pus Dei, qui omnes abluit, et a labe purgationem
 praestitit? Quales vero tandem et lampades incen-
 des veræ luci, illuminanti omnem hominem? Quo-
 les vero cantabis illi funebres neniae, qui sine ullo
 silentio laudatur ab omni caelesti exercitu? Num
 vero lacrymas pro eo fundis, ut mortuus, qui lac-
 crymavit, et mortuum Lazarum quatragesimum sus-
 citavit? Num vero eum lessum facis, qui omnibus
 gaudium largitus est, et tristitiam Eve dissolvit?

Altamen beatas iudicio tuas manus, o Joseph, quæ ministrarunt, et contraxerunt sanguine odore fluentes divini corporis Jesu manus et pedes : beatas prædico tuas manus, quæ appropinquarunt Dei lateri sanguine fluenti, ante Thomam fidelem incredulum, et curiosum laudabilem. Beatum dictum os, quod impletum est insatiabiliter, et conjunctum ori Jesu, ac Spiritu sancto illinc repletum. Beatos tuos oculos appositos Jesu oculis, et lucem veram illinc assecutos ; beatam tuam faciem, quæ ad Dei faciem accessit ; beatos tuos humeros, qui portarunt eum qui portat omnes ; beatum iudicium tuum caput, cui appropinquavit Jesus omnium caput ; beatas tuas manus, quibus portasti portantem omnia : beatum iudicio Josephum et Nicodemum. Nam cherubim antecesserunt, Deum in seipsis extollentes, et gestantes ; angelos antecesserunt senis alis præditos Dei ministri facti ; ac non alis, sed sindonibus Dominum contexerunt, et honorarunt. Quem cherubim tremunt, hunc in humeris Joseph et Nicodemus ferunt, et omnes incorporeum spirituum ordines obstupescunt. Venit enim Joseph et Nicodemus : igitur concurrebat et omnis angelorum Dei populus ; et anteverunt cherubim, et una currunt seraphim, portantque simul throni, et occultant senis alis præditi, et horrent multoculi, videntes in carne Jesum oculis orbatum ; et contegunt potestates, canunt principatus, horrent ordines, obstupescunt omnes exercitus sublimium turmarum, et invicem miraculo attoniti hæsistantes loquuntur : Quod hoc terribile verbum ? qui timor ? qui tremor ? qui modus ? quod hoc ingens, et admirabile, et omnem superans cognitionem spectaculum ? Qui nobis in caelo incorporeis spiritibus, ut Deus nudus, non est visibilis, in terra mortalibus nudus est spectatu facilis.

(11) *no. 500*

(12) In Aug. geminate $\chi\sigma\sigma\phi\chi$.

(13) ἦν, ἐλθὲ καί, etc. Ac mox εὐχόμενοι, etc., πο
ξίσταται.

2000

Verum una descendamus, una tripudiemus, una festinemus, una subsiliamus, una deducamus, una hymnis celebremus, una acceleremus, Dei foedera cum hominibus intuites, et condemnatorum liberationem a benigno Domino factam. Vadit enim natura humanissimus, ut educat eos, qui a sæculo vincti sunt, in fortitudine, et potestate magna, inhabitantes sepulera, quos absorpsit tyrannice amara et insatiabilis mors, quæ tyrannidem exercuit, et a Deo prædani hanc abstulit, simulque in unum conegessit, quos ille cœlestibus incolis in libertatem assertos annumerare cupit. Illic vinctus Adam primus parens, et primo creatus omnibus infimis condemnatis inferior. Illic Abel primus mortuus, et primus justus pastor injustæ Christi pastoris cædis figura. Illic Noë Christi typus, magnæ arce Dei Ecclesiæ fabricator : quæ omnes efferas gentes ex diluvii impietate per columbam, Spiritum sanctum, conservavit, atque atrum corvum ex hæc eiecit. Illic Abraham Christi pater sacrificus ; qui ense sine ense letale sine leto Deo sacrificium felix obtulit. Illic infra vinctus Isaac, qui

(14) γρ. πάντα.
(15) γρ. οὐρανοῦ.
(16) γρ. ψήκη.
(17) γρ. οὗς τυροῦ.

Ἄλλὰ συγκατέλωμεν, ἀλλὰ συγχορεύσωμεν, ἀλλὰ
σπεύσωμεν, ἀλλὰ συσκιρτήσωμεν, ἀλλὰ προπέμψω-
μεν, ἀλλὰ ἀνυμνήσωμεν, ἀλλὰ ταχύνωμεν, Θεοῦ κατα-
λαγὰς πρὸς ἀνθρώπους βλέποντες, καταδίκων ἀπέ-
λυσιν ἐξ ἀγαθοῦ Δεσπότης γινομένην. Πορεύεται γὰρ
ὁ φύσει φιλόανθρωπος ἐξάξει τοὺς ἀπ' αἰῶνος δεσμίους
ἐν ἀνδρείᾳ καὶ ἐξουσίᾳ πολλῇ, τοὺς κατοικοῦντας ἐν
τάφοις, οὓς κατέπειν τυραννικῶς ὁ πικρὸς καὶ ἀχό-
ρεστος θάνατος τυραννήσας, καὶ ἐκ Θεοῦ ἀποσυλή-
σας (17) ὁμοῦ τε καὶ σωρεύσας, τοῖς ἄνω κατοικοῦσιν
ἐλευθερώσας συναριθμῆσαι. Ἐκεῖ δέσμιος Ἄδᾶμ ὁ
πρωτόπλαστος, καὶ πρωτογέννητος πάντων κατω-
τάτων καταδίκων κατώτερος. Ἐκεῖ Ἄβελ ὁ πρωτό-
θνητος, καὶ πρωτοδίκαιος ποιμὴν Χριστοῦ ποιμένος
τύπος τῆς ἀδίκου σφαγῆς. Ἐκεῖ Νῶε ὁ Χριστοῦ τύπος,
τῆς μεγάλης κιθωτοῦ Θεοῦ Ἐκκλησίας κτιστῆς, τῆς
τὰ θηριώδη ἔθνη πάντα ἐκ κατακλυσμοῦ ἀσθείας
καὶ περιστερᾶς, ἀγίου Πνεύματος, διασωσάσης, καὶ
τὸν ῥοφερὸν κόρακα (18) ἐκ ταύτης ἐξορισάσης. Ἐκεῖ
Ἀβραὰμ ὁ Χριστοπάτωρ θύτης, ὁ τὴν ἐιρμήφρον
ὁμοῦ, καὶ θνητάθνητον Θεῷ θύσας θυσίαν πανθελίου.
Ἐκεῖ κάτω δέσμιος Ἰσαὰκ ὁ πάλοι δέσμιος Χριστοῦ

τύραννος τυρηννήσας, ἐκ Θεοῦ ὡς ἀλάττωρ ἀπασ-
λησεν.
(18) γρ. διάβολον κύρικτα.

Ἦν δὲ ἀπάντων ὑπακούσας ὁ πανοικτιρμῶν Θεὸς ὁ Χριστὸς οὐ δίκαιον κέχρικε τοῖς ἐπ' αὐτοῦ καὶ μετ' αὐτόν τῆς οἰκειᾶς μεταδοῦναι μόνους φιλανθρωπίᾳ· ἀλλὰ καὶ τοῖς πρὸ τῆς αὐτοῦ ἐπιδημίας ἐν ᾗδῃ κατεχόμενοι, καὶ καθημένοι ἐν σκότει, σιχαῖ θανάτου. Διὸ ἀνθρώπους μὲν ἐν σαρκὶ ὄντας διὰ σαρκὸς ἐμψύχου ὁ Θεὸς Λόγος ἐπεσκέψατο· ψυχαῖς δὲ σωμάτων ἀπηλλαγμέναις διὰ τῆς ἐνθέου καὶ ἀχράντου αὐτοῦ ψυχῆς ἐν ᾗδῃ ἐπέφανε, σώματος ἀλλ' οὐ θεότητος ἀπηλλαγμένης. Οὐκοῦν σπεύσωμεν τῷ νῷ, καὶ ἐπὶ τὸν ἄδην βαδίσωμεν, ὅπως ἴδωμεν πῶς ἐκεῖ ποτε τὸν τῷ κράτει κραταῖον κατὰ κράτος κρατεῖ τοῦ κράτους κρατοτύραννον, καὶ λαῷ παντοσφί τῇ αὐτοῦ ἀστραπῇ τὰς ἀθανάτους ἐκείνας τῶν φαλάγγων ἀχειρῇ

¹ Joan. II, 3. ² Psal. cxxix, 1. ³ Psal. xxx, 17. ⁴ Psal. lxxix, 2. ⁵ ibid. ⁶ Psal. lxxviii, 8. ⁷ Psal. lxxv, 43. ⁸ Psal. xxix, 4. ⁹ Psal. xv, 10. ¹⁰ Job xxxiii, 18.

(19) $\gamma\rho$ ο!α δ!.

B Sed quid dico Davidem, et Jonam, et Salomonem? Illic et magnus ipse Joannes, major omnibus prophetis, tanquam in tenebroso utero Christum prædicans iis qui in inferno erant omnibus; duplex præcursor, et præco vivorum et mortuorum; qui ex carcere Herodis in publicum populi inferni carcerem transmissus est. At justî injustique, qui erant a sæculo consopiti, præsertim prophætæ et justî cuncti preces assiduas occulte mysticeque Deo illinc offerebant, redemptionem flagitantes doloris illius ad omnes pertinentis, et mœstæ ab hoste occupatæ, atræ perpetuoque tenebricosæ noctis. Et hic quidem ad Deum dicebat: *Ex utero inferni clamorem meum audi, vocem meam*¹; alter vero: *De profundis clamavi ad te, Domine; Domine, exaudi vocem meam*²; et alter: *Illustra conspectum tuum, et salvabimur*³; et alter: *Considens in cherubim, appare*⁴; et alius: *Excita potestatem tuam, et veni ut sales nos*⁵; et alius: *Cito præoccupent nos commiserationes tuæ, Domine*⁶; et alius: *Eripe animam ex inferno profundissimo*⁷; et alter: *Domine, educ ex inferno animam meam*⁸; et alius: *Ne deelinquas animam meam in inferno*⁹; et alter: *Egrediatur ex corruptione vîta mea ad te, Domine Deus meus*¹⁰.

Quos omnes cum exaudivisset summe misericors Deus Christus, non æquum censuit, ut iis solis, qui vitæ ejus essent tempore aut post futuri, propriam impertiret misericordiam; verum et iis qui ante ipsius adventum in inferno erant delenti, et in tenebris et umbra mortis sedebant. Quocirca homines quidem carne præditos per carnem animatam Deus Verbum invisit; animabus vero a corporibus liberatas per divinam et purissimam suam animam in inferno apparuit, quæ a corpore, non a divinitate discesserat. Itaque properemus mentem, et in infernum eamus, ut videamus quomodo illic tandem robore præditum fortissimum tyrannum maxima vi superarit; et cum omni populo militanter instructo

sua coruscatione immortales illas ordinum acies sine armis subegerit: quando fores sine foribus sustulit e medio, et portas non ligneas ligno crucis Christus ostium fregit, clavisque divinis vectes æternos contrivit confregitque: et vinculis, divinarum suarum manuum insolubiles catenas tanquam ceram dissolvit. Item hasta divini sui lateris carnis expers cor tyranni perforavit. Illic contrivit robora arcuum, cum in cruce, tanquam in arcu, divinarum manuum nervos extendit. Quamobrem si cum silentio secutus fueris Christum, mox videbis ubinam tyrannum colligari, et ubi huius caput suspenderit; quomodo carcerem disjecerit; quo victos eduxerit, quo pacto serpentem conculcarit, et ubi caput appenderit; quomodo Adamum in libertatem assuerit; quomodo Evam suscitavit; qua ratione intermediam maceriam diruerit; quomodo sævum condemnarit draconem, quomodo invicta posuerit tropæa, ubi mortem morte affecerit, et qua ratione corruptionem corruperit, hominemque in pristina dignitate constituerit.

Heri igitur dispensatione quadam legiones angelorum recusans dicebat Petro: *Nonne possum nunc exhibere plus quam duodecim legiones angelorum?* Hodie, ut Deo par est, simulque bellicose et tanquam Dominus descendit ad inferos, et mortem, ac tyrannum per mortem, immortales incorporeorum exercituum et cohortium invisibilium non duodecim aliquas legiones, verum decies millies centena millia angelorum, archangelorum, potestatum, thronorum, throni expertium, senis alis præditorum, alis carentium, multocolorum, oculos non habentium cælestium cohortium. Nimirum veluti proprium Dominum et regem solemnī pompa deducens et caterva stipantes, debitoque honore prosequentes Christum; non autem ut adiutrices; apagesis! Quilibet etenim socialibus copiis omnipotens indiget Christus? Verum quod debent juxta et amant, suo semper Christo Deo astare, tanquam aliqui armigeri stipatores, gravī armatura connecti, et sceptri ferī splendidi celeresque divini, herilis et regalis sceptri, ad notum solum summa alacritate celeritate divina mutuo antevergentes; simul cum jussu ad effectum imperata deducens, et victoria coronati contra hostium et improborum ordines. Quapropter et tunc descendebant, cursu simul et concursu accelerantes cum Deo et Domino in inferna et subterranea; et omni terra profundiora, quæ sunt a sæculo mortuorum latebrosa domicilia, cum educeret in fortitudine a sæculo in compellibus habitos. Postquam igitur undique foribus munitos, et nullum solem, sempiternas autem tenebras habentes inferni carceres, domosque, latibula et speluncas Domini una cum divino populo occupavit

¹ Matth. xxvi, 53.

(20) γρ. χειροποιήτως.
(21) γρ. ὡς τὸ πᾶν τῆς γῆς.
(22) Vocat aliquid.

(23) γρ. ἀνθρώπων.
(24) γρ. φερέγγιστοι.
(25) γρ. τυράννοι, γρ. κάτεισι.

χειροῦται τάξεις· θύρας ἀθύρους ἄρας ἐκ μέσου, καὶ πύλας ἀξύλους τῷ ξύλῳ τοῦ σταυροῦ Χριστοῦς ἢ οὐρα κατακλάτας, ἥλοις τε τοῖς ἐνθέοις μοχλοῦς αἰωνίους συντρίβας καὶ συνθλάσας· καὶ δεσμοῖς χειρ-
ενθέοις (20) τὰς ἀλύτους ἀλύσεις ὡς κηρὸν διαλύσας· καὶ λόγχῃ τῇ θεοπλεῦρῳ καρδίᾳ τοῦ τυράννου τὴν ἀσάρκον διατρήσας. Ἐκεῖ συνέτριψε τὰ κράτη τῶν τόξων, ὅτε τῷ σταυρῷ τοξότας χειροθέους (21) νευρὰς διέτεινε. Διὸ ἐὰν μεθ' ἡσυχίας ἀκολουθήσῃς Χριστῷ, νῦν διψῇ ποῦ μὲν τὸν τυράννον ἐδρασε· ποῦ δὲ τὴν τοῦτου κεφαλὴν ἀνῆρτησε· πῶς δὲ τὸ δεσμοπλήθειον ἀνέσκαψε, ποῦ δὲ τοὺς δεσμώτας ἐξήγαγε, πῶς δὲ τὸν ὄφιν ἐπάτησε, καὶ ποῦ τὴν κάραν ἐκρέμασε· πῶς δὲ τὸν Ἀδὰμ ἡλευθέρωσε, καὶ πῶς τὴν Εὐάν ἀνέστησε, καὶ πῶς τὸ μεσότοιχον ἔλυσε, καὶ πῶς τὸν πικρὸν κατεδίκασε δράκοντα, καὶ πῶς τὰ ἀήθητα ἔστησε τρόπαια· ποῦ δὲ τὸν θάνατον ἐθανάτωσε, καὶ πῶς τὴν φθορὰν κατέφθειρε, καὶ ποῦ τὸν ἀνθρώπον εἰς τὸ ἀρχαῖον κατέστησεν ἀξίωμα.

Ὁ χθὲς τοίνυν οἰκονομικῶς τὰς λεγεῶνας τῶν ἀγγέλων παραιτούμενος, καὶ λέγων τῷ Πέτρῳ· Οὐ δύναμι ἔρτι παραστήσαι πλείους ἢ δώδεκα λεγεῶνας ἀγγέλων; σήμερον θεοπρεπῶς ὁμοῦ τε καὶ πολεμικῶς, καὶ δεσποτικῶς κάτεισι κάτω τοῦ ἔθνους καὶ θανάτου· καὶ τυράννον διὰ θανάτου τὰς ἀθανάτους τῶν ἀσωμάτων στρατευμάτων καὶ ταγμάτων ἰσχυρῶν οὐ δώδεκά τινες λεγεῶνας, ἀλλὰ μυρίας μυριάδας καὶ χιλίας χιλιάδας ἔχον ἀγγέλων (22), ἐξουσιῶν, θρόνων ἀθρόνων (23), ἐξαπτερύγων, ἀπτερυγῶν, πολυομάτων, ἀομμάτων, οὐρανίων ταγμάτων· ἅτε δὴ ἅτε ὡς οἰκεῖον Δεσπότην, καὶ βασιλέα προπεμπούσας, καὶ δορυφορούσας, καὶ τιμώσας Χριστόν· οὐ συμμάχους· ἄπαγε! Ποίας γὰρ καὶ συμμαχίας ὁ παντοδύναμος ἐπιδέεται Χριστός; Ἀλλ' ὑφειλούσας ὁμοῦ καὶ φιλούσας τῷ ἑαυτῶν ἀεὶ παρίστασθαι Δεσπότη τῷ Θεῷ φερέγγιστοι (24) τινες δορυφόροι, ὅπλιστα καὶ σκηπτουχοὶ λαμπροὶ τῆς θείας ὀξείας δεσποτικῆς σκηπτουχίας, νεύματι μόνῳ σπουδῇ τῷ Θεῷ τάχει ἀλλήλας προσθανούσας, ὁμοῦ εἰς ἔργον ἀγούσας τῇ κελεύσει τὴν προῖξιν, καὶ τῇ νίκῃ κατεστημένους πρὸς ἐχθρῶν καὶ παρανόμων παρατάξεις. Διὸ δὴ καὶ κατιούσας (25) τότε δρόμοις ὁμοῦ τε καὶ σὺνδρομοῖς τῷ Θεῷ καὶ Δεσπότη ἐπὶ τὰ ἐν ἔθνους καὶ ὑπόγεια, καὶ γῆς ἀπάσης βαθύτερα, τῶν ἀπ' αἰῶνος κεκοιμημένων ὑποχθόνια οἰκητήρια, ἐξάγων ἐν ἀνδρείᾳ τοὺς ἀπ' αἰῶνος πεπεδημένους. Ὡς γοῦν τὰ παντόθουρα, καὶ ἀνήλια, καὶ πανέσπερα τοῦ ἔθνους δεσμοπλήτριά καὶ οἰκητήρια, καταδύσεις καὶ σπήλαια ἢ θεόδημος τοῦ Δεσπότη κατέλαθεν αἰγλήφόρος παρουσία, προφθάνει πάντας Γαβριὴλ ἀρχιστράτηγος· ἅτε δὴ ἅτε ἐξ ἑθούσῃ χαρὰς εὐαγγέλια ἀνθρώποις φέρειν καὶ βῆσιν τινὰ ἰσχυρὰν ἀρχαγγελικωτάτων καὶ στρατηγικωτά-

λαμπρὰν καὶ λεοντιαλὴν φωνὴν πρὸς τὰς ἐναντίας· καὶ λέγει· Ἀρατε πύλας, οἱ ὄρχοντες ὁμῶν· μεθ' ὃν βοᾷ καὶ Μιχαὴλ· Καὶ ἐπάρθητε, πύλαι· αἰώνιοι. Εἶτα καὶ αἱ δυνάμεις φασὶν· Ἀπό-
στητε, πύλωροι οἱ παράνομοι· εἶτα καὶ ἐξουσίαι μετ' ἐξουσίας· Συντρίβητε, αἱ ἀλύσεις αἱ ἄλυτοι· καὶ ἄλλος· Ἀσχύνητε, ἐναντίοι πολέμοι· καὶ ἑτε-
ρος· Φοβήθητε, τυράννοι οἱ παράνομοι.
Deinde et virtutes aiunt: Discedite, janitores improbi; deinceps et potestates magna vi et potentia: Conterimini, catenæ insolubiles; et alius: Confundamini pudore, adversi hostes; et alius: Time-
tyranni iniqui.

Καὶ καθάπερ ἐπὶ τινος φοβεράς καὶ ἀηττήτου παντοδυναμίας βασιλικῆς τροπαιοῦχου στρατοῦ παρατάξεις φρίκη τις καὶ τάρχος καὶ φόβος κατώδυνος τοῖς τοῦ ἀκαταγωνίστου Δεσπότη ἐπιπίπτει ἐχθροῖς· οὕτω δὴ καὶ ἐπὶ τοῖς ἐν ἔθνους ἐκείνοις καὶ παραδόξῳ Χριστοῦ ἐν τοῖς καταχθονίοις παρουσίας ἐξαίφνης ἐγένετο· ἄνωθεν ἀστραπῆς ἢ ἀμαυρού-
σις (26) τῶν ἐναντίων τοῦ ἔθνους δυνάμεων τὰς θύρας σκοτίζουσα καὶ βροντοφώνων βοῶν ἀκούοντων (26') καὶ στρατῶν κελαινόντων λέγοντας· Ἀρατε πύλας, οἱ ὄρχοντες ὁμῶν. Οὐ γὰρ ἀνοίξετε, ἀλλ' ἐξ αὐτῶν θεμελίων ταύτας ἄρατε, ἐκρίζώσατε, μεταστήσατε εἰς τὸ μηκέτι κλείεσθαι· Ἀρατε πύλας, οἱ ὄρχον-
τες ὁμῶν. Οὐχ ὡς ἀδυνατοῦντος τοῦ παρόντος Δεσπότη καὶ θυρῶν κεκλεισμένων ὅτε καλεῖται εἰσερ-
γεσθαι, ἀλλὰ δραπετοδούλως (27) ὁμῖν ἐπιτρέποντος τὴν τῶν πύλων τῶν αἰωνίων ἐπαρσιν καὶ μετάστα-
σιν καὶ κατάκλισιν. Διὸ οὐδὲ τοῖς δέμοις ὁμῶν, ἀλλ' αὐτοῖς τοῖς δοκοῦσι παρ' ὁμῶν εἶναι ὄρχοντες, αὐ-
τοῖς ἐπιτρέπει λέγων· Ἀρατε πύλας, οἱ ὄρχοντες ὁμῶν. Ὑμῶν, ἀλλ' οὐκ ἄλλων τινῶν. Λοιπὸν ὄρχον-
τες. Εἰ γὰρ καὶ μέχρι τοῦ νῦν τῶν ἀπ' αἰῶνος κα-
κοιμημένων κακῶς ἤρξατε· ἀλλ' οὐκέτι λοιπὸν αὐ-
τῶν, ἀλλ' οὐδ' ἄλλων, ἀλλ' ὁμῶν, ἀλλ' οὐδ' αὐτῶν ὁμῶν ἔσεσθε ὄρχοντες. Πάρεσσι γὰρ Χριστὸς ἢ οὐ-
ράνιος θύρα· Ὁδοποιήσατε τῷ ἐπιβεβηκότι ἐπὶ τῶν τοῦ ἔθνους δυσμῶν. Κύριος ὄνομα αὐτοῦ, καὶ τοῦ Κυρίου Κυρίου αἱ διέξοδοι τῶν τοῦ θανάτου πύλων. Ὑμεῖς ἐποιήσατε τὰς εἰσόδους· τὰς διέξ-
όδους αὐτὸς ποιῆσαι παραγγέλλων. Διὸ μὴ μέλλετε· Ἀρατε πύλας καὶ ταχύνατε· ἄρατε, καὶ μὴ ἀνα-
βάλλετε. Εἰ δὲ ἀναμένειν νομίζετε, αὐταῖς ταῖς πύ-
λαις ἄχειρ καὶ αὐτοματὶ ἀφρασθαι ἐπιτρέπομεν. Καὶ ἐπάρθητε, πύλαι αἰώνιοι. Ἀμα αἱ δυνάμεις ἐδό-
σαν, ἅμα αἱ πύλαι ἐπάρθησαν, ἅμα αἱ ἀλύσεις ἐλύ-
θησαν, ἅμα οἱ μοχλοὶ κατακλάσθησαν, ἅμα τὰ κλει-
θρα ἐξέπεσαν, ἅμα τὰ θεμέλια τοῦ δεσμοπλήτου ἐδόνηθησαν, ἅμα αἱ ἐναντίαι δυνάμεις εἰς φυγὴν ἐτράπησαν, ἕτερος ἕτερον συνωθούμενος (28), καὶ ἄλλος πρὸς ἄλλον συμποδίζομενος, καὶ ἕτερος τῷ ἐτέρῳ φεύγειν φεαγγόμενος· ἐφρίξαν, ἐσαλεύθησαν, κατεπλάγησαν, ἐταράχθησαν, ἐλλοιώθησαν, ἐθορή-
θησαν, ἔστησαν ὁμοῦ καὶ ἐξέστησαν, ἠπόρησαν ὁμοῦ

¹ Psal. xliii, 7, 9. ² ibid. 10. ³ Psal. lxxvii, 5, 21.

(26) γρ. ἀμαυρούσης.
(26') γρ. πληρώσασα, ὡς βροντὴ φωνῶν τινῶν ἀκούει, etc.

coruscans adventus, anteverit omnes Gabriel prin-
ceps exercitus, tanquam qui ex more laeta festiva-
que nuntia hominibus terre conuevit: et manda-
tum quoddam forte consentaneum ordini archange-
lorum et ordini principum militie clara et leonina
voce adversis potestatibus intonans ait: Tollite
portas, qui inter vos principes estis. Cum quibus
clamat et Michael: Et elevamini, portæ æternæ.
Deinceps et potestates magna vi et potentia:
Conterimini pudore, adversi hostes; et alius: Time-
tyranni iniqui.

Tum veluti ex aliqua formidabili et invicta po-
tentissimi regis triumphalis exercitus acie horro-
quidam et turbatio et timor trepidus Domini in-
victissimi hostes invadit: sicutque in illos, qui erant
in inferno, ex inopinato Christi adventu, in loca
subterranea repente desuper facta est ex fulgore
tenebrarum offusio, adversarum inferni potestatum
oculorum aciem hebetans, quæ vociferationes tan-
quam aliqua tonitrua audiebant, et exercitus vi
magna imperantes: Tollite portas, qui inter vos
principes estis. Non aperite, sed ex ipsis fundamen-
tis eas tollite, radicitus evellite, transportate, ut
non amplius claudantur. Tollite portas, qui inter
vos principes estis. Non quod tam impotens sit qui
hic adest Dominus, ut et portis oclusis, si vellet,
ingredi non possit; verum ut servis fugitivis vobis
imperat, portas ut æternas tollatis, amoveatis et
confringatis. Quocirca non turbis vestris, verum
ipsis, qui videntur apud vos esse principes, impe-
rat dicens: Tollite portas, qui inter vos estis prin-
cipes. Inter vos, sed non inter alios quospiam. De-
nique principes. Etsi enim hucusque a sæculo
mortuis male imperastis, non jam amplius inter
eos, nec inter alios, sed inter vos ipsos, imo nec
inter vos ipsos eritis principes. Adest enim Chri-
stus janua cælestis. Viam sternite ei, qui accendit
super inferorum occasum. Dominus nomen ejus,
et Domini Domini exitus per portas mortis. Vos
fecistis introitus; exitus ipse ut faceret advenit.
Quare ne cunctemini: Tollite portas, accelerate,
nec differte. Si vero cunctandum esse vobis ducitis,
ipsis portis sine manu, suaque sponte subsillire ju-
bemus. Et elevamini, portæ æternæ. Simul potesta-
tes exclamarunt, simul portæ exsisterunt, simul
catenæ solutæ sunt, simul pessuli contracti sunt,
simul claustra conciderunt, simul fundamenta car-
ceris concussa, simul adversæ potestates in fugam
conversæ; alter alterum trudens, alius cum alio
pedibus implicitus, alterque alterum ad fugam ex-
hortans. Horruerunt, trepidarunt, obstupuerunt,
turbati, immutati tumultuatque sunt; steterunt
simul et obstupefacti sunt; æstuarunt simul et
tremuerunt. Et ille quidem ore hianti stabat; hic

(27) γρ. δραπετοδούλως.
(28) γρ. ἕτερον περισφινγόμενος.

genibus faciem obtegobat; et aliter pronus ac deflexus haerebat, alter vero tanquam mortuus rigebat; alius stupore corripiebatur, alius immutatus jacebat, alius intro fugiebat.

Ille enim tunc concidit Christus in hac consternatione capita dynastarum, illic contremuerunt in eo, illic laxarunt frena sua dicentes: Quis est iste Rex gloria? quis est hic tantus, qui cum tantis talia hic potrat miracula? Quis est iste Rex gloria, qui ea nunc in inferno facit, quae nunquam in inferno facta sunt? Quis hic, qui educit hinc a saeculo mortuos? Quis est hic, qui solvit et dissolvit nostram invictam audaciam et potentiam, et qui educit ex inferni custodia a saeculo in compedibus habitos? Contra quos vociferabantur Domini virtutes, dicentes: Scire vultis, o improbi tyranni, quis sit iste Rex gloriae? Dominus fortis et potens est. Hic ille est, qui ex caelestibus orbibus expulit et projecit vos, o miseri et iniqui tyranni! Hic ille est, qui in aquis Jordanis contrivit capita draconum vestrum. Ille ipse est, qui vos per crucem proscriptis, de vobis triumphavit, et morte vos affecit. Ille ille est, qui vinxit, et tenebris damnavit, et in abyssum detrusit vos. Ille ipse est, qui in ignem aeternum et gehennam transmittit, et perdit vos. Quare ne cunctemini, nec tardate; sed properate, et victos educite, quos ad hoc usque tempus male absorbuistis. Vestrum enim imperium jam dissolutum est; vestra tyrannis jam desit; arrogantia vestra graviter repressa est; vestra jactantia ad finem devenit; vestrum robur conculcatum est, et interiit. Haec Domini potestates adversis potestatibus dicebant, simulque properabant. Et hi quidem carcerem ex ipsis fundamentis diruebant; illi vero contrarias potestates persequabantur, quae ex exterioribus recessibus in interiores fugiebant. Alii latibula, et castella, et speluncas perscrutabantur, et cursitabant. Alii, alter aliterum aliunde Domino victum offerebant, alii tyrannum vinculis insolubilibus vincebant, alii a saeculo victos dissolvebant, et alii dabant mandata, alii obsequabantur quam celerrime, et hi quidem intro ingredienti Domino praecurrebant, hi vero ut regem et Deum victorem circumfusi sequebantur.

Haec igitur ad eum modum, atque his plura cum in inferno fierent, omnesque clamarent, tumultuantur et trepidarent, cum adventu suo Dominus infima ipsa loca penetraturus esset, Adam ille, quia ante omnes homines primo creatus, et primo sa-

¹ Psal. xliii, 8, 10. ² Ibid.

(29) γρ. ἀπεπλήνυτο.
(30) γρ. αὐτῶν.
(31) γρ. πράγματα.

καὶ ἀπομάζαν. Καὶ ὁ μὲν κίχην, ἵστατο, ὁ δὲ τοῦ γόνασι τὸ πρόσωπον συνεχάλυπτε· καὶ ἄλλος πρηγνύτο, καὶ ἕτερος ὥσπερ νεκρὸς ἀπεπληνύτο, καὶ ἄλλος τῷ θάμβει κατείχετο, καὶ ἕτερος [οὐρανίων] ἡλκωμένος κατέκειτο, καὶ ἄλλος ἐνδοτρὸν ἐφραυγεν.

Ἐκεῖ γὰρ τότε διέκοψε Χριστὸς ἐν ἐκτετατῇ κεφαλῇ δυναστῶν· ἐκεῖ ἐσείσθησαν ἐν αὐτῷ (30), ἐκεῖ διήνοιξαν χαλινούς αὐτῶν λέγοντες· Τίς ἐστὶν οὗτος ὁ βασιλεὺς τῆς δόξης; τίς ἐστὶν οὗτος ὁ τοσοῦτος, ὁ μετὰ τοσοῦτων τοιαῦτα ἐνταῦθα ἐπιτελεῖ θαύματα (31); Τίς οὗτος ἐστὶν ὁ βασιλεὺς τῆς δόξης, ὁ ἐν ᾧ ποιῶν νῦν τὰ οὐδέποτε ἐν ᾧ γινόμενα; τίς οὗτος ὁ ἐξάγων ἐνθεν τοὺς ἀπ' αἰῶνος κεκοιμημένους; τίς ἐστὶν οὗτος ὁ λύσας καὶ καταλύσας ἡμῶν τῶν ἀνηττήτων τὸ θρόνον καὶ τὸ κράτος, καὶ ἐξάγων ἐκ τῆς τοῦ ᾧδου φυλακῆς τοὺς ἀπ' αἰῶνος πεπεδημένους; Πρὸς οὓς ἀνέκραζον αἱ τοῦ Δεσπότης δυνάμεις λέγουσαι· Μαθεῖν βούλεσθε, ὦ παράνομοι τύραννοι, τίς ἐστὶν (32) οὗτος βασιλεὺς τῆς δόξης; Κύριος κραταῖος καὶ δυνατός· Κύριος δυνατός καὶ ἰσχυρός καὶ ἀνίκητος ἐν τοῖς αἰῶσι. Οὗτος ἐκεῖνός ἐστιν ὁ ἐκ τῶν οὐρανίων ἀφῆλθεν ἐξορίσας καὶ ἀπορρίψας ὑμᾶς, ὃ δαίμονι καὶ παράνομοι τύραννοι! Ἐκεῖνός οὗτός ἐστιν ὁ ἐν ὕδατι ἱερδάνου συντρίψας τὰς κεφαλὰς τῶν δρακόντων ὑμῶν. Οὗτος ἐκεῖνός ἐστιν ὁ διὰ σταυροῦ στηλιτεύσας, καὶ θριαμβεύσας, καὶ νεκρώσας ὑμᾶς. Ἐκεῖνός οὗτός ἐστιν ὁ ἐξήσας, καὶ ζωφώσας, καὶ τῇ ἀδύσῃ παραπέμψας ὑμᾶς. Οὗτος ἐκεῖνός ἐστιν ὁ πυρὶ αἰωνίῳ καὶ γέννησι παραπέμπων καὶ ἀπολλῶν (33) ὑμᾶς. Αἰτῶν μὴ μέλλετε, μηδὲ ἀναμένετε, ἀλλὰ σπεύσατε, καὶ τοὺς δεσμίους ἐξάξατε, οὓς μέχρι καὶ νῦν κακῶς κατεπίστε. Τὸ γὰρ ὑμέτερον κράτος λοιπὸν καταλύεται· ἡ ὑμῶν τυραννὶς λοιπὸν πέμπεται· τὸ ὑμέτερον φρύαγμα δεινῶς κατήρηται· ἡ ὑμῶν μεγαλυχία εἰς τέλος ἐκλείπειν (34)· ἡ ὑμῶν ἰσχύς πεπάζεται καὶ ἀπόλλυται. Ταῦτα αἱ δεσποτικαὶ τοῦ Δεσπότης δυνάμεις ταῖς ἐναντίας δυνάμειν ἔλαβον, ὁμοῦ τε καὶ κατέσπυδον. Καὶ οἱ μὲν τὸ δεσποτικὸν ἐξ αὐτῶν τῶν θεμελίων κατέσκαπτον· οἱ δὲ τὰ ἐναντίας ἐξουσίας κατεδίδωκον ἐκ τῶν ἐξωτέρων θεμελίων φευγούσας ἐνδοτέρων. Καὶ ἄλλοι τὰς καταδύσεις, καὶ τὰ φρούρια, καὶ τὰ σπῆλαια διερεύνησαν, καὶ ἔτρεχον. Καὶ ἕτεροι ἄλλος ἄλλον ἀλλοθεν δέσμιους καὶ Δεσπότη προσέφερον, καὶ ἄλλοι τὸν τύραννον τῷ Δεσπότη προσέφερον, καὶ ἕτεροι τοὺς ἀπ' αἰῶνος δεσμοῖς ἀλύτους ἔδεον, καὶ ἕτεροι τοὺς ἀπ' αἰῶνος ὑποῦργους ὡς τάχιστα· καὶ οἱ μὲν εἰσέρχοντο ἐν τῷ νικηφόρῳ παρείποντο.

Τούτων δὲ λοιπὸν οὕτως, ἀλλὰ καὶ ὑπὲρ τούτων ἐν τῷ ᾧ γινόμενων τε καὶ βουμένων, θρυλούμενων ἀπάντων καὶ σειομένων, ὡς ἡ παρουσία τοῦ Δεσπότη αὐτὰ τὰ κατώτατα τῶν κατωτέρων καταλαμβάνειν ἔμελλεν, ὁ Ἀδάμ ἐκεῖνός, ὁ πάντων ἀ-

(32) γρ. τίς ἐστὶν οὗτος.
(33) γρ. ἀπολλῶν.
(34) γρ. ἐκλείπειν.

θρόνων πρωτόκτιστος, καὶ πρωτόπλαστος, καὶ πρωτόβητος ἐνδοτέρως πάντων, μετὰ πολλῆς τῆς ἀσφαλείας δέσμιος κατεχόμενος, ἤκουε τῶν τοῦ Δεσπότης ποδῶν πρὸς τοὺς δεσμίους εἰσέρχοντων, καὶ ἐγνώρισε τὴν φωνὴν αὐτοῦ ἐν τῷ δεσμοτηρίῳ περιπατούντος, καὶ στραφείς πρὸς ἅπαντας τοὺς σὺν αὐτῷ ἀπ' αἰῶνος δεσμίους ψησί· Φωνὴν ποδῶν τινος ἀκούω πρὸς ἡμᾶς εἰσέρχοντος· καὶ ἐὰν ὅλως ἐνταῦθα ἐκεῖνος παραγενέσθαι κατηξίωσεν, ἡμεῖς τῶν δεσμῶν ἡλευθερώθημεν· ἐὰν ὅλως ἐκεῖνον μεθ' ἡμῶν ἀφώμεθα, ἡμεῖς τοῦ ᾧδου λυτρούμεθα. Ταῦτα καὶ τὰ τοιαῦτα τοῦ Ἀδάμ πρὸς πάντας τοὺς συγκαταδίκους αὐτοῦ λέγοντος, εἰσῆλθεν ὁ Δεσπότης πρὸς αὐτοὺς, τὸ νικητικὸν ὄπλον τοῦ σταυροῦ κατέχων. Ὁν ἰδὼν ὁ Ἀδάμ ὁ πρωτόπλαστος, καὶ τῇ ἐκπλήξει τὸ στήθος τύψας, ἐβόησε πρὸς πάντας, καὶ εἶπεν· Ὁ Κύριός μου μετὰ πάντων. Καὶ ἀποκριθεὶς ὁ Χριστὸς, λέγει τῷ Ἀδάμ· Καὶ μετὰ τοῦ πνεύματος σου· καὶ κρατήσας αὐτοῦ τῆς χειρὸς ἀνίστηι, λέγων· Ἐγείρε, ὁ καθεύδων, καὶ ἀνάστα ἐκ τῶν νεκρῶν, καὶ ἐπιφάσει σοι ὁ Χριστός. Ἐγὼ ὁ θεός σου, ὁ διὰ σὲ γενόμενος υἱός σου, ὁ διὰ σὲ καὶ τοὺς ἀπὸ σοῦ, νῦν λέγων καὶ κατ' ἐξουσίαν ἐπιτρέπων τοῖς ἐν δεσμοῖς· Ἐξέλθετε, καὶ τοῖς ἐν σκότει· Φωτίσθητε, καὶ τοῖς κεκοιμημένοις (35)· Ἀνάστητε· σοὶ διακελεύομαι· Ἐγείρε, ὁ καθεύδων· οὐ γὰρ διὰ τοῦτό σε παποίησα, ἵνα ἐν ᾧ κατέχη δέσμιος. Ἀνάστα ἐκ τῶν νεκρῶν· ἐγὼ εἰμι ἡ ζωὴ τῶν νεκρῶν. Ἀνάστα, πλάσμα τὸ ἐμὸν, ἀνάστα, μορφὴ ἡ ἐμὴ, καὶ κατ' εἰκόνα ἐμὴν γεγεννημένη. Ἐγείρε, ἄγωμεν ἐντεύθεν· σὺ γὰρ ἐν ἐμοί, καὶ ἐν σοί, ἐν καὶ ἀδιαίρετον ὑπάρχοντες πρόσωπον· διὰ σὲ ὁ θεός σου γέγονα υἱός σου· διὰ σὲ ὁ Δεσπότης, ἔλαβον τὴν σὴν μορφήν τοῦ δούλου· διὰ σὲ ὁ ὑπεράνω τῶν οὐρανῶν ἦλθεν ἐπὶ γῆς καὶ ὑποκάτω γῆς· διὰ σὲ τὸν ἀνθρώπον γέγονα ὥσπερ ἀνθρώπος ἀσθηθῆτος, ἐν νεκροῖς ἐλεύθερος· διὰ σὲ τὴν ἀπὸ κήπου ἐξεληθόντα ἀπὸ κήπου Ἰουδαίους παρεδόθην, καὶ ἐν κήπῳ ἐσταυρώθην. Ἴδε τοῦ προσώπου μου τὰ ἐμπύσματα, ἀπὸ διὰ σὲ κατεδεξάμην, ἵνα σε ἀποκαταστήσω εἰς τὸ ἀρχαῖον ἐμψύσμα. Ἴδε μου τῶν σιγῶν τὰ ῥαπίσματα, ἃ κατεδεξάμην, ἵνα σου τὴν διατραφεῖσαν μορφήν ἐπανορθώσω εἰς τὸ κατ' εἰκόνα μου. Ἴδε μου τοῦ νότου τὴν φραγγέλλωσιν, ἣν κατεδεξάμην, ἵνα σκορπίσω τῶν ἀμαρτιῶν σου τὸ φορτίον ἐπὶ τοῦ νότου καίμενον. Ἴδε μου τὰς προσηλωθείσας χεῖρας ἐν τῷ ξύλῳ κακῶς, διὰ σὲ τὴν ἐκτείναντα τὴν χεῖρα ἐν τῷ ξύλῳ κακῶς. Ἴδε μου τοὺς προσηλωθέντας, καὶ ὀρυχθέντας τῷ ξύλῳ πόδας, διὰ τοὺς σούς πόδας τοὺς κακῶς δραμόντας ἐπὶ τὸ ξύλον τῆς παρακοῆς τῇ ἑκτῇ ἡμέρᾳ, ἥ ἡ ἀπόρατος γέγονεν, καὶ τὴν σὴν ἀνάπλυν, καὶ παραδείσου ἀνοίξιν παπὼνηται (36).

Ἐγευσάμην διὰ σὲ χολὴν, ἵνα ἰάσωμαί σοι τὴν διὰ βρώσεως ἐκείνης τῆς γλυκαίας πικρὰν ἡδονήν. Ἐγευσάμην ὀξους, ἵνα καταργήσω τοῦ σοῦ θανάτου τὸ ὄριον, καὶ παρὰ φύσιν ποτήριον. Ἐδεξάμην

(35) γρ. καίμενους.
(36) γρ. ἡς πάσαι ἡ ἀσθηθῆσαι γέγονεν, ἐν τῇ ἑκτῇ

et, primoque mortuus est, interior omnibus, cum magna custodia in vinculis habitus, inaudit Domini pedum strepitum ad victos advenientium et cognovit sonitum ejus in carcere deambulantis, et conversus ad omnes una secum a saeculo victos, ait: Sonitum pedum cujusdam audio, qui ad nos ingreditur; et si omnino huc ille advenire dignetur, nos e vinculis liberati sumus. Si omnino illum nobiscum adesse viderimus, nos e vinculis inferni redimimur. Haec et alia Adam ad omnes una secum condemnatos dicente, ingressus est Dominus ad eos, victricia arma crucis tenens. Quem ubi vidit Adam primus parens, praestupore pectus verberans, exclamavit ad omnes, dixitque: Dominus meus cum omnibus. Et respondens Christus dicit Adamo: Et cum spiritu tuo. Et apprehensa manu excitat, dicens: Expergiscere, qui dormis; et surge a mortuis, et illucescet tibi Christus. Ego Deus tuus, qui propter te factus sum filius tuus; qui propter te, et propter hos, qui a te oriundi sunt, nunc dico, et per potestatem impero iis qui in vinculis erant: Exite; et qui in tenebris: Illuminamini; et sopitis: Resurgite. Tibi praecipio: Expergiscere, qui dormis: etenim non ideo te feci, ut in inferno continere victus. Surge a mortuis; ego sum vita mortuorum. Surge, opus manuum mearum; surge, effigies mea, quae ad imaginem meam facta es. Surge, exeamus hinc; tu enim in me, et ego in te, una et indivisa sumus persona. Propter te ego Deus tuus, factus sum filius tuus; propter te Dominus, servilem tuam speciem sumpsi; propter te, qui sum supra caelos, veni in terram, et subtilis terram; propter te hominem factus sum tanquam homo sine adjutorio, inter mortuos liber; propter te, qui ex horto egressus es, ex horto Judaeis traditus, et in horto crucifixus sum. Aspice faciei meae sputa, quae quidem propter te suscepi, ut te in pristinum illud spiraculum restituerem. Aspice mearum maxillarum alapas, quas sustinui, ut tuam corruptam speciem reformarem, ad imaginem meam. Aspice mei tergi flagellationem, quam suscepi, ut dispergerem peccatorum tuorum onus, quod tergo tuo impositum est. Aspice clavis bene ad lignum affixas manus meas, propter te, qui manum ad lignum male quondam extenderas. Aspice pedes meos affixos, et perfossos in ligno propter tuos pedes, qui male ecurrerant ad lignum inobedientiae sexta die, in qua et sententia in te dicta fuerat, et reformatio tua, ac paradisi patefactio meo est labore perfecta.

Gustavi propter te fel, ut sanarem tuam, per escam illam dulcem, amaram voluptatem. Gustavi acetum, ut abolerem tuae mortis acerbicatem, et naturae contrarium poculum. Suscepi spongiam, ut delerem

ἡμέρᾳ, καὶ τὴν σὴν πλάσιν τὴν ἐν τῷ παραδείσῳ παπὼνηται.

chirographum tui peccati. Suscepi calamus, ut A subscriberem libertatem generi humano. Dormivi in cruce, et romphaea penetravit meum latus, propter te, qui in paradiso obdormisti, et Evam ex latere protulisti. Meum latus sanavit dolorem lateris. Meus somnus educet te ex inferni somno. Mea romphaea romphaeam coercuit, quæ contra te vertebatur. Surge, eamus hinc. Eduxit te hostis ex terra paradisi; ego vero te non amplius in paradiso, sed in cælesti throno colloco. Prohibui te a ligno typico vitæ; verum ecce ego, qui vita sum, tibi sum conjunctus. Constituī cherubim, qui famuli in morem custodiēte; facio ut cherubim pro eo ac Deum decet adorent te. Occultatus es a Deo ut nudus; verum ecce oculuisti in te Deum nudum. Indutus eras pudoris pelliceam vestem; verum indutus sum ego Deus tuæ carnis sanguineam vestem. Quocirca surgite, eamus hinc, a morte ad vitam, a corruptione ad immortalitatem, a tenebris ad æternam lucem. Surgite, eamus hinc, a dolore ad lætiam, ex servitute in libertatem, ex carcere in cælestem Hierosolimam, ex vinculis in libertatem, ex captivitate ad paradisi delicias, in cælum e terra. Ideo enim mortuus sum, et resurrexi, ut et vivorum et mortuorum dominatum gererem. Quare surgite, eamus hinc. Pater enim meus cælestis ovem quæ periit expectat. Nonaginta novem angelorum oves conservum operiuntur Adam: quando resurget; quando ascendet, et ad Deum revertetur. Cherubicus thronus apparatus est, geruli prompti et parati, thalamus constructus est, parati cibi, æterna tabernacula et mansiones adornatæ, thesauri bonorum aperti sunt, regnumque cælorum ante sæcula paratum est. Quæ oculus non vidit, et auris non audivit, et in cor hominis non ascendit, quæ bona hominem expectant.

Hæc et his similia Dominus cum loqueretur, resurgit cum eo, qui in ipso conjunctus erat Adam; surrexit una et Eva, et alia multa corpora, quæ cum fide a sæculo dormiebant, resurrexerunt, prædicantia Domini post triduum resurrectionem. Quam alacriter, o fideles! suscipiamus, videamus et amplectamur, cum angelis choros ducentes, cum incorporeis spiritibus festum celebrantes, simulque gloria afficientes Christum, qui nos ex corruptione excitavit, et vitæ æternæ restituit. Cui gloria et imperium cum Patre principium non habente, et sanctissimo, atque optimo, et vivificante suo Spiritu: nunc et semper, et in sæcula sæculorum. Amen.

¹ I Cor. II, 9.

(37) γρ. ἐξήγαγον σε ἀπὸ.
(38) γρ. αὐτὸς ὁ ἴσος.
(39) γρ. διὸν ἐμέ.
(40) γρ. θερμότητος.
(41) γρ. Χριστὸς ἀπέθανε, καὶ ἀνέστη, et κυριεύσῃ.

σπόγγον, ἵνα ἐξαλείψω τὸ χειρόγραφόν σου τῆς ἀμαρτίας. Ἐδεξάμην κάλαμον, ἵνα ὑπογράψω ἐλευθερίαν τῷ γένει τῶν ἀνθρώπων. Ὑπνωσα ἐν τῷ σταυρῷ, καὶ ῥομφαίᾳ ἐνύχθη τὴν πλευράν, διὰ σὲ τὸν ἐν ἐξενέγκαντα. Ἡ ἐμὴ πλευρὰ ἰάσατο τὸ ἄλγος τῆς πλευρᾶς· ὁ ἐμὸς ὕπνος ἐξάξει σε ἐκ τοῦ ἐν θανάτῳ ὕπνου· ἡ ἐμὴ ῥομφαία ἐστήσῃ τὴν κατὰ σοῦ σπέρματιν ῥομφαίαν. Λοιπὸν ἔγειρε, ἀγούμεν ἐντεῦθεν. Ἐξήγαγέ σε ὁ ἐχθρὸς ἀπὸ (37) τῆς παραδείσου· ἀποκαθίστῃ σε οὐκέτι ἐν παραδείσῳ, ἀλλ' ἐν οὐρανῷ ὑπόρῳ. Ἐκώλυσά σε τοῦ ξύλου τοῦ τυπικοῦ τῆς ζωῆς, ἀλλ' ἰδοὺ αὐτὸς ἐγὼ (38) ἠνώθη σοι ἡ ζωὴ. Ἐταξα τὰ χερουβὶμ δουλοπρεπῶς φυλάττειν σε· ποιῶ τὰ χερουβὶμ θεοπρεπῶς προσκυνῆσαι σε. B Ἐκρύβης ἀπὸ Θεοῦ ὡς γυμνός· ἀλλ' ἰδοὺ ἐκρύβης ἐν αὐτῷ Θεῷ (39) γυμνός. Ἐνεδύθης τὸν τῆς αἰσχύνης δερμάτινον χιτῶνα· ἀλλ' ἐνεδύθην Θεὸς ὢν τὸν τῆς σῆς σαρκὸς αἱμάτινον (40) χιτῶνα. Διὸ ἐγείρεσθε, ἀγούμεν ἐντεῦθεν, ἀπὸ τοῦ θανάτου εἰς τὴν ζωὴν, ἀπὸ τῆς φθορᾶς εἰς ἀφθορσίαν, ἀπὸ τοῦ σκότους εἰς τὸ αἰώνιον φῶς. Ἐγείρεσθε, ἀγούμεν ἐντεῦθεν, ἀπὸ τῆς δούνης εἰς εὐφροσύνην, ἀπὸ δουλείας εἰς ἐλευθερίαν, ἀπὸ φυλακῆς εἰς τὴν ἄνω Ἱερουσαλὴμ, ἀπὸ τῶν δεσμῶν ἐπὶ τὴν ἄνεσιν, ἀπὸ τῆς κατοχῆς ἐπὶ τὴν τοῦ παραδείσου τρυφήν, ἀπὸ τῆς γῆς εἰς τὸν οὐρανόν. Ἐπὶ τοῦτο γὰρ ἀπέθανον, καὶ ἀνέστην (41), ἵνα καὶ νεκρῶν καὶ ζώντων κυριεύσω. Ἐγείρεσθε, ἀγούμεν ἐντεῦθεν· ὁ γὰρ Πατὴρ μου ὁ οὐράνιος· τὸ ἀποκάλυψεν ἐκδέχεται πρόδοτον. Τὰ ἐννεμήκοντα ἐνέτα τὴν ἀγγέλων πρόδοτα τὸν σύνδουλόν ἀναμένονσιν Ἀδάμ· πότε ἀναστῇ, καὶ πότε ἀνέλθῃ καὶ πρὸς Θεὸν ἐπανέλθῃ. Χερουβὶκὸς θρόνος ἡυτρεπίσται· οἱ ἀναφέροντες ὁξεῖς τε καὶ ἔτοιμοι· ὁ νυμφὼν παρεσκευάσται· ἐδέσματα ἔτοιμα· αἱ αἰώνιοι σκηναὶ καὶ μοναὶ ἔτοιμοι· οἱ θησαυροὶ τῶν ἀγαθῶν ἀνεύχθησαν, ἡ τῶν οὐρανῶν βασιλεῖα πρὸ αἰώνων ἡτοίμασται· ἡ ὀφθαλμὸς οὐκ οἶδεν, καὶ οὐδ' οὐκ ἤκουσε, καὶ ἐπὶ καρδίᾳ ἀνθρώπου οὐκ ἀνέβη, ἡ ἀγαθὰ τὸν ἀνθρώπον περιμένονσι.

Ταῦτα καὶ τὰ τοιαῦτα τοῦ Δεσπότης λέγοντος, ἀνίστανται σὺν αὐτῷ (42) ὁ ἐν αὐτῷ ἡνωμένος Ἀδὰμ, καὶ συνανίσταται καὶ ἡ Εὐα· καὶ ἄλλα πολλὰ σώματα πίστει ἀπ' αἰῶνος κεκοιμημένα (43) ἀνέστησαν κηρύττοντα τοῦ Δεσπότης τριήμερον ἀνάστασιν (44), ἣν φαιδρῶς, οἱ πιστοὶ, ὑποδεξώμεθα, καὶ ὀψώμεθα, καὶ περιπτυσώμεθα μετὰ ἀγγέλων καὶ ὁψώμεθα, καὶ περιπτυσώμεθα μετὰ ἀγγέλων χορεύοντες, μετὰ τῶν ἁσωμάτων ἐορτάζοντες, ὁμοῦ καὶ συνδοξάζοντες τὸν ὕμνον ἐκ τῆς φθορᾶς Χριστὸν καὶ συνδοξάζοντες τὸν ὕμνον ἐκ τῆς φθορᾶς, καὶ τὸ ἀναστήσαντα, καὶ ζωοποιήσαντα· ὃ ἡ δόξα, καὶ τὸ κράτος σὺν τῷ ἀνάρχῳ (45) αὐτοῦ Πατρὶ, καὶ τῷ παναγίῳ καὶ ἀγαθῷ καὶ ζωοποιῷ αὐτοῦ Πνεύματι· νῦν καὶ αἰεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

(42) γρ. πάντες οἱ ἐν τῷ θανάτῳ.
(43) γρ. σώματα τῶν ἀπ' αἰῶνος κεκοιμημένων ἁγίων.
(44) γρ. ἔγειρσιν.
(45) γρ. ἀθανάτῳ.

Τὸ ἐν ἀγίοις Πατὴρ ἡμῶν Ἐπιφάνιος ἐπισκόπος Κύπρου λόγος εἰς τὴν ἡμέραν τοῦ Χριστοῦ ἀνάστασιν.

Κύριε, εὐλόγησον.

Ὁ τῆς δικαιοσύνης τριήμερος ἥλιος ἀνέτειλε σήμερον, καὶ πᾶσαν τὴν κτίσιν ἐφώτισεν· ὁ τριήμερος καὶ προαιώνιος Χριστὸς ὁ βότρυς ἐβλάστησε, καὶ τὴν οἰκουμένην εὐφροσύνης ἐπλήρωσε. Τὸν ἀνέστηρον ὁρθρον ἰδόμεν, πρὸ ὁρθρου ἐγείρωμεν σήμερον, καὶ φωτὸς χαρᾶς ἐπληρώθημεν (16). Πύλαι θείου ὕψους Χριστοῦ ἠνοίχθησαν, καὶ νεκροὶ ὡς ἐξ ὕπνου ἀνέστησαν. Ἀνέστη Χριστὸς ἡ τῶν πασόντων ἀνάστασις, καὶ τὸν Ἀδὰμ συνήγειρεν· ἀνέστη Χριστὸς ἡ πάντων ἀνάστασις, καὶ τὴν Εὐαν τῆς κατάρας ἀπῆλλαξεν· ἀνέστη Χριστὸς ἡ ἀνάστασις, καὶ τὸν πρὶν ἄκοσμον, καὶ τὰ (16') κοσμήσας ἐφαιδρυνεν· ἐξηγήθη ὡς ὁ ὕπνῳ Κύριος, καὶ τοὺς ἐχθροὺς αὐτοῦ πάντας πατάξας κατήσχυεν. Ἀνέστη, καὶ χαρὰν πάτη τῇ κτίσει ἐδωρήσατο· ἀνέστη, καὶ τὸ τοῦ θείου δεσποτήριον ἐκένωσεν· ἀνέστη, καὶ τὴν φθορὰν τῆς φύσεως εἰς ἀφθορσίαν μετήγαγεν· ἀνέστη Χριστὸς, καὶ τὸν Ἀδὰμ εἰς τὸ ἀρχαῖον ἀξίωμα τῆς ἀθανασίας κατέστησεν. Ἦτις ἐν Χριστῷ καὶνὴ κτίσις τῇ ἀναστάσει ἀνακαινίζεται· ἦτις ἐν Χριστῷ καὶνὸς κόσμος (47), κοσμηθώμεν εἰς ἄκοσμοι· ἦτις ἐν Χριστῷ Ἐκκλησία, καὶνὸς οὐρανὸς σήμερον· οὐρανὸς τοῦ ὁρμημένου οὐρανοῦ ὑψαιότερος. Οὐ γὰρ ἥλιον περιλείπεται καθημερινὸν δύοντα, ἥλιον δ' ὃν ἐπὶ σταυροῦ αἰδέσθεις ἔδυσεν ὁ δούλος οὗτος ἥλιος, ἥλιον, περὶ οὗ φησιν ὁ προφήτης, Ἀνατελεῖ τοῖς φοβουμένοις τὸν Ἰησοῦν (48) ἥλιος δικαιοσύνης, ἥλιον, ὃν ἡ Ἐκκλησία ἀειλαμπῇ περιθέβληται, ὃν ὃν φησιν ἡ Γραφή· ἥλιος ἐξῆλθεν εἰς γῆν, καὶ Λωτὸν (49), εἰς τύπον τοῦ νόμου, εἰσῆλθεν εἰς Σιγῶν, ὅπερ σμικρῶς ἐρμηνεύεται. Οὗτος ὁ ἥλιος σοφίζων τὰ ἄστροφα· οὗτος ὁ ἥλιος ἐν τῷ στερεῷ μετὰ (50) τῆς ἡμῶν πίστεως θεμελιώται. Διὰ τοῦτον τὸν τῆς δικαιοσύνης ἥλιον Χριστὸν οὐρανὸς ἡ Ἐκκλησία γηγένηται· οὐ σελήνην αὖξουσαν καὶ λήγουσαν, ἀλλὰ χάριν ἀειλαμπῇ ἔχουσα· οὐκ ἀστέρων τινὲς πλανήτας ἀνατέλλουσα, ἀλλ' ἀστέρων νεοφωτιστούς ἐκ κολυμβήθρας ἀναφέρουσα· οὐ νεφέλας ὁμβροφόρους, ἀλλὰ διδατκάλους θεολόγους ἡ Ἐκκλησία ἔχουσα· οὐκ ἐπὶ τῶν ὁλερῶν ὑδάτων κρεμαμένη, ἀλλ' ἐπὶ τῶν ἱερῶν δογμάτων θεμελιωμένη· οὐκ ὁμβρὸν χειμωνικὸν ἀναπέμπουσα, οὐκ ὁρνέων κλαγγαῖς, ἀλλὰ διδάσκων φωναῖς ἀνθρώπων καταλέγουσα. Neque ad aquas turbidas suspenditur, sed sacrorum dogmatum fundamentis innititur. Non hibernas illas pluvias emittens, neque stridulis avium clangoribus, sed magistrorum vocibus homines deligit.

Ἀὕτη ἡμέρα, ἣν ἐποίησεν ὁ Κύριος· ἀγαλλιασώμεθα πνευματικῶς, καὶ εὐφρανθώμεν θεο-
¹ Malach. IV, 2. ² Gen. XIX, 25. ³ Psal. CXVII, 24.

(45') Dionysio Petavio interprete.
(46') F. πληρωθῶμεν.
(46') Fortasse κατακοσμήσας.
(47) Mutulus locus.

Sancti Epiphani episcopi Cypri oratio in sanctam Christi resurrectionem (45').

Benedic, Domine.

Triduanus justitiæ Sol hodierna die surrexit, creatasque res omnes sua luce collustravit. Triduanus, inquam, ille, atque omnibus prior sæculis Christus; sic, tanquam botrus, germinavit, ac totum terrarum orbem lætitia complexit. Age, diluculum, quod vesperam ignorat, intueamur: ante diluculum surgamus hodie, et hilaritatis luce compleamur. Inferorum a Christo patefactæ sunt portæ, ac mortui velut a somno surrexerunt. Surrexit Christus eorum resurrectio, qui ceciderant, et Adamum una secum excitavit. Resurrexit Christus, communis omnium resurrectio, atque Evam a maledicto liberavit. Resurrexit Christus, eumque, qui deformis hactenus et invenustus erat, novo ornatu et hilaritate perfudit; excitatus est, velut dormiens, Dominus, et hostes suos omnes foedissimæ strage cecidit. Resurrexit, ac creatis rebus omnibus gaudium attulit; resurrexit, et inferorum vacuum est carcer; resurrexit, et naturæ corruptelam ad incorruptum statum transtulit; resurrexit Christus, et Adamum priorem in dignitatem immortalitatis restituit. Quæcunque est in Christo nova creatura, resurrectione novetur; qui novus est mundus *** nos ornatus expertes ornemur; quæ in Christo est Ecclesia, novum hodie cælum est: cælum, inquam, aspectabili illo cælo formosius. Neque enim solem illum ambit, qui quotidie occidit: sed eum Solem, quem in cruce suspensum famulus iste sol reveritus occidit: Solem, inquam, de quo ita propheta loquitur: Orietur timentibus Dominum Sol justitiæ. Solem illum denique, qui assidue fulgens Ecclesiæ circumfusus est. Ad quem respiciens Scriptura dixit: Sol egressus est super terram, et Lot, in figuram legis, ingressus est Sogor, quod parvitate interpretatur. Hic est ille Sol, qui sapientiam insipientibus confert; qui in fidei nostræ firmamento fundatus est. Propter hunc justitiæ Solem Christum, cælum est Ecclesia facta, non crescentem desinentemque lunam, sed perpetuo splendore micantem consecuta gratiam. Neque erabunda nescio quæ attollens sidera, sed recens illuminatas ex piscina stellæ educens. Non imbriferas nubes, sed theologos doctores habet Ecclesia. Neque ad aquas turbidas suspenditur, sed sacrorum dogmatum fundamentis innititur. Non hibernas illas pluvias emittens, sed magistrorum vocibus homines deligit.

Hæc dies, quam fecit Dominus; exultemus spiritaliter, et divinis gaudiis letemur in ipsa. Ea quip-

(48) Cor. Κύριον.
(49) Cor. Λωτ.
(50) Cor. στερεώματι.